

DAUGIAFUNKCINIO ŽEMĖS ŪKIO POVEIKIS APLINKAI

Egidija Inga Misevičiūtė

Vytauto Didžiojo Universitetas, Bioekonomikos plėtros, Kaimo plėtros administravimo studijų programa

Tyrimo tikslas – aptarus mokslinėje literatūroje aprašomus daugiafunkcinio žemės ūkio poveikį, pateikti prevencines priemones daugiafunkcinio žemės ūkio poveikiui įtakos mažinimo aplinkai.

Aplinka ir daugiafunkcinis žemės ūkis

Daugiafunkcionalumas reiškia faktą, kad ekonominė veikla gali turėti kelis rezultatus ir dėl to vienu metu gali prisidėti prie kelių visuomenės tikslų. Taigi daugiafunkciškumas yra į veiklą orientuota sąvoka, nurodanti specifines gamybos proceso savybes ir daugybę jo rezultatų (Far ir Moghaddam, 2019).

Daugiafunkcinio žemės ūkio poveikis aplinkai

Metams bėgant žemės ūkio procesai klestėjo ir tapo vis efektyvesni, funkcijų sąrašas vis labiau plėtėsi. Tačiau vis dažniau atliekant naujus tyrimus ir plėtojant technologijas, mokslininkai nustato daugiafunkcinių žemės ūkių neigiamą poveikį aplinkai (Drabo, 2017). Kaip jau minėta ankščiau pagrindinės praktikos sritys, kuriose atsispindi daugiafunkcinio žemės ūkio poveikis (žala) aplinkai yra oras, vanduo, žemė arba dirvožemis ir biologinė įvairovė.

Žemės ūkio poveikis pagrindinėms aplinkos sritims (parengta autorės)

Žemės ūkio įtaka orui	Žemės ūkio įtaka vandeniui	Žemės ūkio įtaka žemei-dirvožemiui	Žemės ūkio įtaka biologinei įvairovei
Oro tarša dėl biomasės deginimo.	Pernelyg didelis požeminio vandens ištraukimas.	Žemės dangos pasikeitimas.	Laukinių pasėlių mažėjimas ir netekimas.
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas.	Užmirklimas ir druskėjimas.	Šlaitinių žemių įdirbimas.	Lėtėjantis saugomų teritorijų ir nustekentų žemės plotų atkūrimas.
Azoto oksido išsiskyrimas.	Tarša trąšomis, pesticidais, gyvulių atliekomis.	Pelkių melioracija.	Naudingų vabzdžių ir paukščių buveinių, padedančių kontroliuoti pasėlių kenkėjų populiacijas, naikinimas ir kiti biologinės įvairovės nykimai.
Amoniakas		Praradimas ir konkurencija dėl geros dirbamos žemės. Nualintos žemės plotai.	

Iš pateiktos lentelės (žr. 1 lentelė) galima matyti, jog visos keturios sritys turi nemažą skaičių faktorių sukeliančių taršą. Tačiau labai aktyviai didėja žemės ūkio įtaka (vandeniui). Kaip teigia Plungė ir kt. (2018) viena iš didžiausių ir pagrindinių problemų susijusi su žemės ūkio įtaka aplinkai yra vandens tarša iš žemės ūkio sektoriaus. 2019 m. vykusioje Aplinkos apsaugos buvo pabrėžta, jog dėl nuolatos didėjančio mineralinių trąšų naudojimo žemės ūkiuose yra nuolatos augantys išnešamų nitratų kiekiai į upes ir marias, o iš upių į Kuršių marias, bei Baltijos jūrą. Kaip teigia Meyfroidt (2017) per didelę vandens nitratų koncentracija sukelia vandens žydėjimą, taip pat paankstina vandens telkinių užaugimą, ko pasekoje prastėja rekreacinės sąlygos ir galiausiai atsiranda rizika tiek žmonių, tiek gyvūnų sveikatos būklei. Apskritai padidėjęs žemės ūkio plotas reiškia didesnę dirvožemio ir maisto medžiagų praradimą įvairiuose vandens telkiniuose. Didesnis ploto intensyvumas, t.y. maisto medžiagų suvartojimas ir pesticidų naudojimas, sukels daugiau taršos (Far ir Moghaddam, 2019).

Preveninės priemonės neigiamo daugiafunkcinio žemės ūkio poveikio įtakos mažinimo aplinkai

Visuotinis aprūpinimas maistu ir pluoštu ar netgi tokių daugiafunkcinių žemės ūkio sričių kaip kaimo turizmo, kaimo vietovės paveldo išsaugojimo, darbo vietų kūrimo, biologinės įvairovės išsaugojimo priklauso nuo aplinkos ir ekologinių procesų, kuriais remiamas žemės ūkis, palaikymo. Norint užtikrinti politinį įsipareigojimą, paskatas ir ugdyti švietimo bei institucinius gebėjimus darniam daugiafunkciniam žemės ūkiui skatinti, reikalinga nacionalinė politika. Tai apima integruotą kenkėjų, pasėlių, maistinių medžiagų ir dirvožemio valdymą, taip pat žemės naudojimo planavimą (Antonelli ir kt., 2017). Pasitelkus „Kaimo plėtros 2021 – 2027 m. programą“ siekiant pokyčių neigiamo žemės ūkio poveikio aplinkai mažinime yra svarbu ūkininkų aplinkosauginis, ekonominis sąmoningumas, geranoriškas bendradarbiavimas darnaus ūkininkavimo link. Viena iš pagrindinių šiam tikslui siekti siūlomų priemonių yra precizinis ūkininkavimas, trumposios maisto grandinės, produktai vietos rinkoms, o ne eksportui. Būtent šie ūkininkavimo žemės ūkyje tipai laikomas šiuolaikiško žemės ūkio bruožu.

Kaimo plėtros programa 2021-2027 m.

2021-2027 M. ES BIUDŽETAS

mlrd. EUR, dabartinėmis kainomis

I. BENDROJI RINKA, INOVACIJOS IR SKAITMENINĖ EKONOMIKA
 187,4 EUR

1. Moksliniai tyrimai ir inovacijos
2. Europos strateginės investicijos
3. Bendroji rinka
4. Kosmosas

SANGLAUDA IR VERTYBĖS
 442,4 EUR

5. Regionų vystymasis ir sanglauda
6. Ekonominė ir pinigų sąjunga
7. Investavimas į žmones, socialinė sanglauda ir vertybės

GANTOS IŠTEKLIAI IR APLINKA
 378,9 EUR

8. Žemės ūkio ir jūrų politika
9. Aplinka ir klimato politika

SAUGUMAS IR GYNYBA
 27,5 EUR

12. Saugumas
13. Gynyba
14. Reagavimas į krizes

KAIMYNINĖS ŠALYS IR PASAULIS
 123 EUR

15. Išorės veiksmai
16. Pasirengimo narystei pagalba

MIGRACIJA IR SIENŲ VALDYMAS
 34,9 EUR

10. Migracija
11. Sienu valdymas

EUROPOS VIEŠASIS ADMINISTRAVIMAS
 85,3 EUR

17. Europos viešasis administravimas